

YAHYA KEMÂL'İN ŞİİR ANLAYIŞI, ESKİ VE YENİ ŞİİRE BAKIŞI

Özcan BAYRAK (*)

Özet

Servet-i Fünûn dönemi, Yahya Kemâl'in şiir anlayışını şekillendiren ilk evredir. Bu dönemi yaşayan ve dönem öncesini eserlerle tanıyan şair, 1903 yılında Avrupa'ya gider. 1912 yılında yurda dönen Yahya Kemâl, Paris'te aldığı eğitimle, milli değerleri merkeze yerleştirerek Türk şiirine yoğunlaşır. Getirdiği yeni bakış açısıyla, Türk şiirinin gelişimine önemli katkılar sağlar.

Bu çalışmada, Yahya Kemâl'in batıdan aldığı eğitimle Türk şiirine kazandırdığı bakış açısı, şiir anlayışı, eski ve yeni şiire bakışı incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yahya Kemâl, şiir anlayışı, eski şiir, yeni şiir.

Yahya Kemâl's Perception of Poetry, His Outlook on New and Old Poem

Abstract

It is the period of Servet-i Fünûn that shapes Yahya Kemâl's perception of poetry. Living this era and learning the pre-period with works, the poet goes to Europe in 1903. He turns back to the country in 1912 and with the education he gets from Paris he focuses on Turkish poetry by putting national values to the core. He contributes a lot to the progress of Turkish poetry with the his new point view.

In this work the point of view that Yahya Kemâl brings in Turkish poetry with the education he gets from west, perception of poetry, outlook on old and new poetry are examined.

Key Words: Yahya Kemâl, perception of poetry, new poetry, old poetry.

*) Yrd. Doç. Dr., Adıyaman Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi, (e-posta: ozcanbayrak@gmail.com)

Giriş

Yahya Kemâl'in şiir anlayışı ve şiirini oluşturan unsurların ilk şekilleniş süreci Ser-
vet-i Fünûn dönemine rastlamaktadır. Bu dönemin şiir anlayışında ve tarzında görülen
değişim, dönemin birçok gencini etkilediği gibi Yahya Kemâl'i de etkilemiştir. Fakat
bu tesir, Avrupa yıllarında aldığı eğitim ve düşünce dünyasındaki değişim süreciyle
kaybolmuştur. O, şiirde yeni bir sesin arayışı içerisinde. Bu arayışını şu şekilde ifade
eder:

Yarab ne müsavâtı ne hürriyeti ver
Hattâ ne o yoldan gelecek şöhreti ver
Hep neşve veren aşkı terennüm dilerim
Yarab bana bir ses yaratan kudreti ver

Yahya Kemâl'in şiirdeki amacı ve estetiği son mısra da kendini gösterir. O, şiirimize
yeni bir bakış açısı ve yeni bir anlayış getirmeyi amaç edinmiştir. Bu anlayış, bize gerçek
şiirin ne olduğunu öğrenme yolunu açmıştır.

Şiir Anlayışı

Yahya Kemâl'e göre, "şiir kalpten geçen bir hâdisenin lisan hâlinde tecelli edışıdır.
Düşündüklerimizi vezinle ve lisanla ifâde edişimiz şiir değildir. Bir mısranın şiir olup
olmadığı gayet âşikârdır. Derunî ahenk ile ifâde edilmiş şiirdir. Fakat duyulmaksızın
yalnız vezin ve lisan mümaresiyle söylenen söz şiir olamaz." (Beyatlı, 1971: 48). O,
şiirde vezin ve lisan unsurlarıyla en mükemmel şekilde örülmüş olan dizelerin, şiir değeri
kazanması için, her şeyden önce hissedilmesi gerektiğini belirtir ve şiiri, kalpten gelen
duyguların yansımaları olarak tarif eder.

Şiirin okunması, anlamı ve anlamlandırılması noktasında bireysel farklılıkların önem-
li olduğunu vurgulayan Yahya Kemâl, "Biz nasıl şiir isteriz?" diyenlere de şöyle cevap
verir: "Sizin istediğiniz şiiri ben söylersem ve siz dinlerseniz mükemmel bir şey olmaz. O
şiiri benden ve herkesten iyi siz söyleyebilirsiniz, ben ve benim gibiler de dinler ve mehm-
âemken anlamağa çalışırız. Biz anlamazsak elbet anlayanlar bulunur, siz de bir cemaâtın
başı olursunuz. Ben ancak benim duyduğum bir şiir varsa ve o şiiri de söyleyebiliyorsam,
insanların nazarında bir değerim vardır." (Beyatlı, 1971: 14). Başka bir görüşünde de:
"Şiir, nesirden bambaşka bir niteliktedir; musikiden başka türlü bir musikidir. Şiirde nefes
ve ses iki temel öğedir. Dize, ister hafif perdeden olsun, ister gür olsun, kulağı bir ses gibi
dolduramazsa halis şiir değildir." (Kudret, 1997: 607). Şair, şiiri meydana getiren nefes ve
ses unsurlarının bütünlüğünü öne çıkarmaktadır. Bu bütünlük elde edilmediği takdirde,
şiiri oluşturan ses değerlerinin kulağı tam anlamıyla dolduramayacağını belirtir. Şiirin
bu özelliği kazanması ve verilmek istenen duygunun tam anlamıyla ifadesi için dilin, o
duyguyla özdeşleşeceği ana kadar işlenmesi gerektiğini savunur.

O, şiiri bir söz sanatı olduğu kadar bir ses sanatı olarak kabul eder. Yahya Kemâl'e
göre şiir, sadece mecaz oyunlarından doğan bir sanat değildir. Muhakkak içinde bir
mana taşımalıdır. Bu mana ise şiirin yapısındaki ritim ile ahenk arasında bir bütünlük
oluşturmalıdır. Ona göre; "ahenk veznin sustuğu yerde başlar ve şiiri nesrin âhengine
yaklaştırmak, şiiri ortadan kaldıran çok tehlikeli bir eğilimdir." (Özbalcı, 1996: 168).

Musiki ile şiir arasında bir bütünlük olduğunu belirten şair, her iki türün de aynı kaynaktan beslendiği kanaatindedir. Bu nedenle şiir, “sadece orijinal hayallerle, güzel duygularla ve birtakım teşbihlerle yazılmaz. Şiir aynı zamanda bir dil, bir söz sanatıdır, dil içinde dil yaratma işidir.” (Tanpınar, 1982: 22).

Yahya Kemâl, şiirin “yazılmış ve okunan değil, söylenmiş ve dinlenen” (Huyugüzel, 1984: 86). bir özelliğe sahip olması gerektiğini savunur. O, bu amaca ulaşma noktasında söz ile manayı şiirin vazgeçilmez unsurları olarak görür. Bu unsurların ayrı olması halinde, ona göre hâlis şiir denilen cevher doğmaz. Eskilerin şiirde söz ve mânâyı birbirinden ayrı olarak düşünmelerini tenkit eder. “Şiirde mânâ ne kadar derin, ne kadar metin, ne kadar şâşalı, ne kadar câzip, ne kadar yeni olursa olsun, tek başına bir kıymet değildir, nesirde ve sözde bir kıymettir, lâkin şiirde değildir, mânâ ancak lisan kesilirse, daha açık bir tarifile, lisanı nağme haline gelirse ve öylece kalırsa şiir kıymetini alır.” (Beyatlı, 1997: 25). Bu görüşünden dolayı, Servet-i Fünûn döneminde okunmak için yazılan şiirleri gerçek şiir olarak değerlendirmez. Yahya Kemâl, mısra da söz ile mana arasında bir bütünlük olduğu, bu unsurların birbirinden ayrı düşünülmemeyeceği kanaatindedir. O, söz ve mananın ayrıştırılması halinde şiirdeki bütünlüğün kaybolacağını ve şiirin sesini yitireceğini vurgulamıştır.

Yahya Kemâl'e göre şiirdeki en önemli iki unsur olan ses ve nefes, bir bütünlük sağlamadığı takdirde amaç hâsıl olmaz. “Mısranın ayakları yerden kopmazsa yahut en hafif bir kulağı bir ses gibi doldurmazsa halis şiir değildir.” (Beyatlı, 1971: 48). Yahya Kemâl'e göre şiirin sınırlarını kesin çizgilerle belirlemek “onu ahlak, din, milliyet, vatan..... gibi ideallerin hizmetine vermek, sanattan, öz şiirden (halis şiirden) uzaklaşmak demektir. Çünkü şiir ile “müddea” birbirinden ayrı şeylerdir.” (Ercilasun, 1980: 63).

Birey ve toplum yaşamında düşünceleri şekillendiren ve düşünceleri kelimelerle belirli bir duygu yoğunluğunda aktaran şiir, “kendimize dilin imkânlarından ruh hâlleri yaratmak san'atı ise Yahya Kemâl bunun hakikî ustasıydı.” (Tanpınar, 1984: 37). O, “öyle bir şâir ki, hem tarihler yaşatmış, hem tarihler yaratmıştır.” (Fenik, 1984: 53). “O, tıpkı bir kuyumcu gibi, Divân şiirlerini birer ham madde halinde eline alıp yontmuş, işlemiş, dizmiş, düzenlemiş ve onlara kendisine gelinceye kadar kimsenin aklından geçmeyen değerleri vermiştir.” (Karaosmanoğlu, 1984: 48). O, kültürümüzün bütün unsurlarını göz önünde bulundurarak, şiirlerinde dile ait unsurları ve kelimeleri en ince ayrıntısına kadar irdeleyerek kullanmıştır.

Yahya Kemâl'in “Paris'te başladığı bu milletin lisanında, hâlis Türkçe ile hâlis şiir yazma arayışı aslında Yeni Türk şiirinin idesini arayıştır. Yahya Kemâl bu ideyi eski şiirimizle Fransız şiirini birleştirerek bulmuştur.” (Beyatlı, 1982: 101). Bundan ötürü Yahya Kemâl'in şiiri yeni bir terkiptir. Bu terkip geleneksel şiir anlayışımızla batılı şiir anlayışlarının mükemmel bir sentezidir. O, “Türk şiirine gerek âhenk, gerek estetik, gerek şekil meselesi bakımından millî ve ebedî bir yapı kazandırmış, kuvvetli bir mısra estetiği kurmuştur. Gerçekte o, mükemmeliyeti bütünde arayan bir şairdir.” (Özbalcı, 1985: 24). “Kulağa ve duygulara hoş gelmeyecek bütün unsurları ayıklayarak şiirin özünü yakalamaya çalışır. Kullanacağı kelimeleri titizlikle seçerek bütünlük ve dengeyi sağlar. Yahya Kemâl'e göre şiir, nesirden çok farklı bir yapıya sahiptir. “Musikiden başka türlü

bir mûsiki, içimizin âhengi”dir. Bunu temin için ise şiir cevherinin dışında kalan her şeyi atıp mısranın kesâfetini arttırarak onu his haline getirir.” (Akyüz, 1986: 721). O, “şiirini vücuda getirirken önce malzemesi üzerinde durur. Bu malzeme dildir. Türk dilinin geçirmiş olduğu ve hâlâ da içinde çabaladığı macera, kültürümüz açısından büyük önem taşır.” (Enginün, 1991: 71). Kültürün devamı ve gelecek kuşaklara aktarımı noktasında dilin işlevinin farkında olan şair, iletmek istediği mesajı ve aktarmak istediği duyguyu tam anlamıyla vermeye çalışmıştır. Bu düşünce doğrultusunda kelimeleri keyfi bir şekilde kullanmayı özenle seçmiştir.

Yahya Kemâl’e göre asıl sorun şiirde değil, şiire bakış açımızdadır. “Eski şiir anlayışımızın İran’dan gelen temeli, mazmun esasına dayanıyordu ve bu kalıp içinde asırlarca devam edip söyleyebileceği her şeyi bitirmiş bir halde, tekrarlardan ibaret bir efsaneyi mırıldanır gibi bütün nefesini tüketerek sona ermiştir.” (Şenler, 1997: 135). Şair, nesir ve nazım hususunda Türk milletinin bakış açısını eleştirir. Her iki türde de Avrupalı bir seviyeye ulaşamadığımızı belirtir. Bu nedenle “özlediğimiz gibi, şiir rûhumuzu, nesir de hayatımızı, tam bir derecede aksettirmiyor.” (Beyatlı, 1971: 72). Bu konuda şair, içerik ve duygu yoğunluğu noktasında şiir ruhumuzu yansıtıyorsa, nesir toplumsal hayatımıza hitap ediyorsa batı edebiyatına ait yeniliklerin alınmasında bir sakınca görmez.

Yahya Kemâl, vezin hususunda tartışmaları gereksiz bularak bu konuda şunları söylemiştir: “Şiir zevkinin yalnız vezinle ayrılması doğru değildir. Bu şiiri anlamamak demektir. Çünkü şiir sadece vezin değildir. Onu güzel ve cazip yapan başka unsurlar da vardır. Vezin, söyleyiş için yalnız bir vasıta, cansız birer alettir. Şair aruz veya heceden hangisi ile güzel şiire ulaşabiliyorsa, elbet onu kullanmalıdır. Bu itibarla, hece hayranlarının, aruzu savunanlara, aruz müptelâlarının da hece ile yazanlara söyleyecek sözü olmamalıdır.” (Özbalcı, 1996: 176).

Yahya Kemâl, şiirlerini aruzla yazma sebebini şu şekilde dile getirir: “Aruz şiir lisanımızın vücûdunda belkemiği gibi, esaslı bir uzuvdur ki Türkçe onun etrafında tekevün etti. Bilatereddüt denilebilir ki aruza aşına olmayan bir Türk edebi Türkçenin ayarını takdir edemez. Hatta zannederim ki ilerideki nesiller bile Türkçeyi bilmek için aruza âşinâ olmaktan vâreste kalmaz.” (Beyatlı, 1971: 126). Şair, aruz vezninin Türkçede kullanımına ve aruzla elde edilen ahengin ulaştığı noktaya dikkat çeker.

Yahya Kemâl, hece veznine karşı olan itirazların üç noktada toplandığını belirtir. Bunlar:

“1. Arûz ahenktardır, hece vezni ahenksizdir.

2. Arûz yeni Türkçeye pek elverişlidir, misâl: Mehmet Akif,

3. Arûzu nasıl bırakırız? Beş yüz senelik Türk şiiri onunla örülüdür.” (Beyatlı, 1971: 113).

Yahya Kemâl, “bu iki veznin âhenk kabiliyetinin birbirinden ne eksik, ne de fazla olmadığını söyleyerek “parmak hesabı bir çâre-i ahenk olamaz” hükmünü kabul etmez. “Bir çâre-i ahenk olmasaydı Türk, dağlarda ve şehirlerde türkülerini, tekkelerde cezbeli nefes’lerini bu vezinle asırlarca söyleyemezdi” diyen Yahya Kemâl, “Cenab Şahâbeddin Bey’in ahenge en elverişli alet olarak telâkki ettiği aruz, nasıl olmuş da bu vezni bu mil-

letin hafızasından silememiş? Sorusunu sormaktan da kendini alamaz.” (Özbalcı, 1996: 177). Yahya Kemâl'e göre “vezinler -ister aruz olsun ister hece- cansız birer âlettirler. Tıpkı mûsikî âletleri gibi. Vezinler mâdemki vardılar, ahenge muhakkak elverişlidirler; çünkü vücutları başka türlü tefsir edilemez. Bu iki veznin âhengi kabiliyeti birbirlerinden ne fazladır ne eksik; son şekillerinin asırlardan beri bir türlü değişmediği de gösteriyor ki âhenge kabiliyetleri tamdır.” (Beyatlı, 1971: 116). Önemli olan kullanılan veznin türü değildir. Asıl önemli olan, veznin şiirde geçen kelimelerle bütünlük sağlaması, verilmek istenen duygunun tam anlamıyla aktarılmasına vasıta olmasıdır.

Yahya Kemâl, şiirin önemli teknik unsurlarından kabul ettiği kafiye üzerinde de durur. “Şiir sanatı var olduğu sürece kafiye de olacaktır. Çünkü şiir, vezin ve kafiye ile yapılan bir sanattır. Şiir muhakkak vezinle ve kafiyeyle vücuda gelir. Şiir mûsikînin hemşiresidir, âletsiz tegannî edilemez.” (Beyatlı, 1971: 135). “Şairin uzviyetinde kafiye kuşta kanat gibidir. Yâni başlıca bir uzuvdur.” (Beyatlı, 1971: 133). “Şiirde redifin bulunmasını ise, Türk dilinin cümle yapısının doğal bir ifade yapısı olarak görür.” (Mazıoğlu, 1994: 72).

O, şiir ve şiiri meydana getiren unsurlar üzerine düşüncelerini “deruni ahenk”, “öz şiir” ifadeleriyle verir. Bu husustaki düşüncelerini şu şekilde belirginleştirebiliriz:

- Şiir, duyguları aktaracak bir bütünlüğe sahip olmalı,
- Özünde ruh ve his unsurlarını barındırmalı,
- Kulağı bir bütün olarak doldurmalı,
- Musikinin ezgisel bütünlüğüne sahip olmalı, ancak şiirin nağmelerini yansıtmada noktasında musikiden farklı olmalı,
- Nefes ve ses unsurları şiirde temel öğeler olarak yer almalı,
- Vezin ve kafiye şiirde bulunmalıdır.

Yahya Kemâl, şiire sonsuz bir saygı duyar ve şiiri, keşfedilmesi gereken bir cevher olarak görür. Bu nedenle şiirin keşfi için gayretle çalışmak gerektiğini vurgular. Ancak bu şekilde öz şiire ulaşılabileceğini belirtir.

Eski ve Yeni Şiire Bakışı

Türklerin, Anadolu gibi farklı bir coğrafyada devlet olarak varoluş sürecinde, bölgesel etkileşim oldukça fazladır. Bu etkilenmenin en fazla olduğu alanlardan biri de edebiyattır.

Yahya Kemâl'e göre eski şiirimiz ve nesrimiz İran'a ve onun aracılığıyla da Arap edebiyatına bağlıdır. “Acem'in kâinatından, bedî'inden, felsefesinden, ahlakından, şekillerinden ayrılmayan bir edebiyatın kuvveti de, zaafı da buradan gelir.” (Beyatlı, 1971: 90). “Eski şiir her şeyden evvel ilim ve kültüre dayanır. Eskilerin büyüklüğü ve yenilerden farkı buradan gelir. Eski şiirimiz yeni şiirimizden daha değerlidir. Bunun bir sebebi de eski şairlerimizin, örnekleri olan İran şairlerini çok iyi bilmeleri ve bu hususta aldıkları bedî'î terbiyenin mükemmel oluşudur.” (Şenler, 1997: 44). Eski şairlerin İran'ı örnek almalarına karşı, eski şiirimizin taklide dayandığını söyleyemeyiz. Türk şairleri ilk olarak bir taklit dönemi geçirmiş olmasına rağmen, sonraki süreçte İran şairleri kadar iyi şiirler yazmış ve İran şairlerinden daha mükemmel şiire ulaşmışlardır.

Yahya Kemâl, eski ve yeni şiiri değerlendirirken eski edebiyatın mazmunlar etrafında döndüğünü, yeni şiir anlayışında ise fikrin ön plana çıktığını belirtir. “Eski şiirde şairin bir mevzuu, bir fikri, bir hayali, bir hissi pürüzsüz ve selis ifade ile söylemiş olması kâfi idi. Yeni şiir anlayışında dilin pürüzsüz olması, belagat ve selasetin bütün kaidelerine riayet etmesi yeterli değildir. Bu tarzda ritmin lisan haline gelmesi şarttır.” (Banarlı, 1960: 97). Eski edebiyat, birtakım kaidelere sahip idi. Bu sahada yükselmek ancak bu kaideler çerçevesinde mümkün olabiliyordu. Avrupa’da ve bizde kaideler kalktıktan sonra, geniş bir serbestlik havası içinde yeni tarzlar ortaya çıkmıştır. Bu tecrübelerin hem iyi hem de kötü tarafları bulunmaktadır. “İyi tarafı orijinal şahsiyetlerin edebiyata yeni perspektifler kazandırmaları, kötü tarafı ise böyle kaidesiz bir sahada herkesin kalem oynatma hevesini tatmin tecrübeleriyle edebi seviyenin düşmesidir.” (Şenler, 1997: 138).

Yahya Kemâl, Osmanlının yaşadığı yenileşme sürecinin şiir türüne etki ettiğini belirtir. Eski şiirin yok olmaya yüz tuttuğu bu değişim döneminde “ortalığı lügat, vezin, sarf, nahiv hevesleri sarmış, pek çok edebî nazariyeden geçilmez olmuş, yenilik, yeni görünme hevesinin” (Beyatlı, 1971: 51). abartıldığına dikkat çekmiştir. Bu değişimin eski şiire zarar verdiğini ve bu süreçte binlerce şairin türediğini belirtir. Şiir türünün yaşadığı bu değişimi “bir naaş, rûhu olduğu zaman bir vücûtken, çürüdükten sonra bir kurt mahşeri kesildiği gibi!” (Beyatlı, 1971: 51). şeklinde bir benzetmeyle somutlaştırır. Son dönem Türk şiirinin yaşadığı değişimi ve en büyük eksikliğini şu şekilde izah eder: “Bir naaş nasıl yavaş yavaş solar, çürür, lîme lîme olur, bir kemik çerçevesi kalırsa Türk şiirinin de öyle, önce rûhu çekildi, sonra yavaş yavaş lisânı çürüdü, vezni bozuldu, âhengi çetrefilleşti. Nihâyet kuru bir iskelete kaldı.” (Beyatlı, 1971: 51).

Şair, vezinlere göre şiirin tasnifini doğru bulmaz. “Şiirin ekserî aşinâları hemen soruyorlar: Heceden mi?, Eğer hecedense: Nâfile okumayınız! diyorlar, kulaklarını tıkıyorlar. Bir süre gençler de bilakis, yakası açılmamış bir tahassüsle söylenmiş, yeni manzumeleri eğer aruzdansalar, köhne telâkki edecek kadar taassub gösteriyorlar.” (Beyatlı, 1971: 51). Eski şairlerin vezin noktasında herhangi bir kaygı taşımadıklarını belirten şair, son dönemde vezin üzerine görüş bildirenlerin şahıs merkezli konuşmalarına dikkat çeker. Bu tarz görüş bildirenlerin dinlendiği takdirde insana bir bunalım yaşatacağını belirtir. Çünkü vezinden hareketle yapılan konuşmalarda, veznin iyi veya kötü şeklinde değerlendirilmesinin bireylerle bağlantılı olarak değiştiğine dikkat çeker.

Yahya Kemâl’in fikir beyan ettiği konulardan biri de dildir. Onun en önemli özelliklerinden biri Türk edebiyatında sürekli var olan dil problemine getirdiği bakış açısidir. “O, sadece yeni dili bulmamış, eski dili de ayıklamış, basit hayallerin zaruretiyle nesre kaçan unsurlarını ve Türkçenin bünyesine uymayan, asırlık yürüyüşünde dil zevkinin kabul etmediği lügat ve deyişleri atmış, sadece zevkiyle, hatta bir çeşit dokunma, yani deriden gelen hisle eski Türkçeyi temizlemiştir.” (Tanpınar, 1982: 162). Yahya Kemâl, eski şiirin lirizmini esas alarak, yenileşmeyle başlayan şiirdeki kopuş sürecine son vermiştir. O, eski şiire ve bu şiire ilham veren lirizme ulaşmak için eski ile yeniyi bir noktada birleştirmiş, şiire ve lirizme kaynaklık eden sesi yeniden canlandırmıştır.

Yahya Kemâl, milli olmadığı gerekçesiyle unutulmaya terk edilen eski şiirimizi, bu şiirimize ait değerleri ele alarak işlemiş ve eski şiiri yeniden canlandırmıştır. “Eski

şiiirimizin söyleyişte, ahenkte ve zevk inceliğinde ulaştığı noktaları yeni ve çağdaş bir görüşle değerlendirerek; bir yandan kendi şiirleri, bir yandan da çeşitli yazıları ve sohbetleriyle edebiyatımızın köklü bir şiir geleneği olduğunu ortaya çıkarmış, şiirimizi geçmiş ve bugünü ile bir bütün olarak değerlendirmek ve şiirimizde sürekliliği sağlamak suretiyle millî bir görev yapmıştır.” (Mazioğlu, 1994: 73). O, eski şiirin bütün özelliklerinden yararlanmış ve bu özellikleri, şiirini besleyen kaynaklar olarak öne çıkarmıştır.

Şiiri, bir çeşit mûsikî sayan Yahya Kemâl, “mûsikîden başka türlü bir mûsikî” olarak değerlendirir. Eski şairlerimizin aşk, güzellik, tabiat ve rintlik konularında, tasavvufun imajlarından yararlanarak, onun sembollerini kullanarak şiirin etkisini güçlendirmelerini, Yahya Kemâl’de benimseyerek kullanmıştır. (Mazioğlu, 1994: 79). Eski şiirimizin ses getiren gazellerinden redif ve kelimeler seçerek, kendi şiirine yansıtan Yahya Kemâl, bir yönüyle şiirini eski şiirimize dayamış ve şiirin etki alanını genişletmiştir.

Yahya Kemâl, eski tarzda yazdığı şiirlerini taklitçi bir zihniyetle değil; daha güzel söyleyebilme gayretiyle yazmıştır. Yahya Kemâl’de eski şiirimizin bütün güzelliği yerine farklı bir anlayış hâkimdir. O, eski şiirimizde bulunan estetiği, gerçek dışı insan güzelliğini, kelime oyunlarını, mazmun merakını şiirden ayıklayarak gerçek şiir özü vermek bilinciyle eski şiirimize yönelmiştir. “Buradan hareketle eski şiirimizin malzemesini, yeni şiir anlayışı ve çağdaş estetik görüşü ile yeniden işleyerek onun özünü vermek istemiştir.” (Mazioğlu, 1994: 74). O, bu tarz şiirde oldukça başarılı olmuş, yüzyıllar boyu aruzla şiir yazılarak elde edilen Türkçenin sesini tam anlamıyla kavramış ve aruz vezninin ahengi ile Türkçe kelimeleri bir bütünlük içerisinde bir araya getirmiştir. Yahya Kemâl’in şairliği köklü şiir geleneğimizin gür kaynağından beslenmiş, yeni bir ses ve ahenk oluşturmuştur.

Sanat, geçmişten gelen birikime ilaveler yapılarak gelişen ve değişen bir özellik ihtiva etmektedir. Bu nedenle her yenilik eskiden hareketle meydana getirilir. “Her yenilik getiren şairde eskiye bakan bir taraf vardır. Maziye inkâr ettiğimiz an, sanat kendiliğinden durur. Kaldı ki Yahya Kemâl, Fikret’in konuşma dili ve nesir edasıyla getirdiği şiir anlayışının üstünden, eski şiirin en halis ve yaşaması gereken tarafını, eda ve söyleyişini yeniye nakletmesini bilmiş, böylece ilhamında barıştırdığı bir ikiliğin üstünden konuşmuştur. (Tanpınar, 1995: 338). Şairin bu doğrultuda yazdığı şiirleri, “Eski Şiirin Rüzgarıyla” ve “Rubâiler” adlı kitaplarda toplanmıştır. Şair, eski ve yeni olmak üzere şiirlerinde aruz vezni kullanmıştır. Sadece “Ok” şiirini hece vezniyle yazmıştır. Çünkü Yahya Kemâl, şiirin kesinlikle vezin ve kafiye ile meydana getirilmesi taraftardır.

Yahya Kemâl’in eski şiir anlayışıyla yazdığı şiirlere bakıldığında, bu şiirdeki yeni ruh ve anlayış kendini göstermektedir. Bu şiirler eskinin devamı gibi görünse de, konuların işlenişi, söyleyiş tarzı bakımından tamamen yenidir. Batı şiirinden aldığı kuralları taklit etmeyerek, eski şiirimizle yeni şiirimiz arasında bir köprü kurmuştur. Şairin bu ilişkilendirme süreci, eski ile yeni şiiri birbirine bağladığı gibi doğu ile batıyı da mantıklı bir bütünlükle sentezlemiştir.

Yahya Kemâl, dil ve şekil bakımından “eski tarzda yazdığı bu manzumelerde tarihi zevkin şairi olmak istemiş ve bilindiği gibi Lâle devrini seçmiş, sonra bunu bir taraftan tarihî portrelere, öbür yandan da bütün zevk merhaleimize teşmil etmiştir.” (Tanpınar,

1982: 148). Lâle Devri'nin zevk ve eğlencelerini “Bir Sakî”, “Mükerrer Gazel”, “Sene 1140” gibi şiirlerde, Nedim'in kullandığı kelimelerle anlatmıştır.

Kemâl Kasr-ı Cinân içre ser-be-ser bir şeb

O muğbeçeyle tanıştımdı Lâle Devri'nde

(*Bir Saki*, Beyatlı, 1993: 32).

Kadehde lâ'lini gâhî görür deriz ki Kemâl

Gönül o âfete meftundu Lâle Devri'nde

(*Mükerrer Gazel*, Beyatlı, 1993: 34).

Ey Kemâl eyyâm gördüm meslek-i şühâned

Neşve verdim cûşşimden devr-i Ahmed Hân'e de

Dehrden bir kâm alup bir şeb bu mâtemhâned

Eyledim mehtâbı hem dâvet düğün âlayına

(*Sene 1140*, Beyatlı, 1993: 104).

“Çubuklu Gazeli”, “Söyler”, “Üsküdar Vasfında Gazel”, “Derin Beste”, “Hazan Gazeli” şiirleri tabiat güzelliklerini işlediği, öz şiir örneklerindedir.

Âheste çek kürekleri mehtâb uyanmasın

Bir âlem-i hayâle dalan âb uyanmasın

(*Çubuklu Gazeli*, Beyatlı, 1993: 63).

Dil uyur mest olarak yâr-ı dilârâ söyler

Gül susar şerm ederek bülbül-i şeydâ söyler

(*Söyler*, Beyatlı, 1993: 83).

Firdevs bu şehrin şeb ü rûzunda ıyandır

Her çeşmeden âb-ı Şerefâbâd revândır

(*Üsküdar Vasfında Gazel*, Beyatlı, 1993: 85).

Bin türlü râz-ı aşk ile pürdür derûn-ı sâz

Mızrâb değmesün hele her târ söylenür

(*Derin Beste*, Beyatlı, 1993: 88).

Nevâ-yı neydir esen bâd câm-ı meydîr gül

Çemende eşk ile sahbâ misâl-i cû dökülür

(*Hazan Gazeli*, Beyatlı, 1993: 91).

Yavuz Sultan Selim'in 1514-1515 yıllarında Çaldıran, Mercidâbık ve Ridaniye'de kazandığı zaferlerin bir destanı olan “Selimnâme” adlı şiiri, İslam dini ile Türk gücünün yarattığı bir zafer abidesidir. “Alp Arslanın Ruhuna Gazel”, “İstanbul'u Fetheden Yeniçeriye Gazel”, “Gedik Ahmet Paşaya Gazel”, Yahya Kemâl'in milli duyguyu ses ve âhenkle birleştirdiği şiirleridir.

Titretti arş ü ferşi Malazgird önündeki

Çûş ü hurûş-ı rahş ile şemşîr savleti

(*Alp. A. Ruhuna Gazel*, Beyatlı, 1993: 45).

Düşsün çelengi Rûm'un eğılsün ser-i Firenk
Vur Türk'ü gönderen yed-i takdîr aşkına

(*İ.F.Y. Gazel*, Beyatlı, 1993: 28).

Yahya Kemâl, “Ezân-ı Muhammedî” gazelinde dini duygularını şiirleştirerek, Yavuz Sultan Selim'in ölümü ile Müslümanlık nurunun bütün dünyayı aydınlatamamış olmasına üzülür.

Emr-i bülendsin ey ezân-ı Muhammedî
Kâfi değil sadâna cihân-ı Muhammedî
Sultân Selîm-i Evvel'i râmetmeyüp ecel
Fethetmeliydi âlemi şân-ı Muhammedî
Gök nûra garkolur nice yüzbin minâreden
Şehbâl açınca rûh-ı revân-ı Muhammedî

(Beyatlı, 1993: 43).

Yahya Kemâl, şiirdeki dini ve tasavvufî terimleri yeni bir anlayışla ele almıştır. “Söz Meydanı” adlı gazelini bu değişime örnek olarak gösterebiliriz. O, eski şiirin şekil ve hayal dünyası hususunda da değişiklikler yapmıştır. Şairin bu tarzdaki değişimini “Fazıl Ahmed'e Gazel”inde görebiliriz.

Yahya Kemâl, “Eski Şiirin Rüzgârıyla” adlı eski tarzda yazdığı şiirlerinde, fikri ve hayali merkeze alarak mazmunların yerine koymuştur. “Eski şiirin “yek-avaz” gazelleri gibi şiirler yazmış, beyitler arasında konu ve tema birliği kurmuştur. Yahya Kemâl'in şiirleri Divan tarzının yirminci yüzyıldaki son gelişmesi ve terennümleridir.” (Banarlı, 1987: 175). Şairin yarattığı bu farklılıklar, eski şiir anlayışının ve bakış açısının, yeni bir estetik içinde şekillenmesidir.

Sonuç

Yapılan bütün tespitler noktasında Yahya Kemâl'in, hem iyi bir şair hem de iyi bir düşünce adamı olmasını sağlayan bazı faktörler öne çıkmaktadır. Bu faktörleri şu şekilde özetleyebiliriz:

- Türk tarihi üzerindeki derin bilgisi,
- Batının tekniğini çok iyi bilmesi ve bu tekniği araç edinerek kendi ulusal kültürünü mükemmel bir şekilde seslendirmesi,
- Aruz veznini Türk şiirinde üstün bir teknikle kullanmasıdır.

O, kaidelere bağlılık noktasında oldukça hassastır. Bundan dolayı klasik bir şairdir. Şiirlerinde ve edebiyatla ilgili görüşlerinde kaidelere bağlılık her zaman ön plandadır. Yahya Kemâl, Osmanlının değişim süreciyle gelenekten kopan ve kaidelerden uzaklaşarak arayışa yönelen şiirimizi, tekrardan birleştiren önemli bir şahsiyettir. O, şekil ve konu itibarıyla bize ait olan klasik şiirimizin kurucusudur.

Yahya Kemâl, eski tarz şiirler yazarak ve bu tarz şiirle ilgili görüşler belirterek şiirin vezinli ve kafiyeli yazılması gerektiğini savunmuştur. Eski şiirimizin gazel, mesnevi, şarkı, terkîb-i bend, rubâî, musammat, kıt'a gibi nazım türlerinde örnekler vermiştir. Ancak eski

şiiirde görülen insani vasıfların abartılması, kelime oyunları ve aşırı derecede kullanılan mazmun merakı Yahya Kemâl'de görülmez. Soyut unsurları ön plana çıkarmayan ve mübalağada aşırıya kaçmayan şair, bu yönleriyle eski şiiir anlayışından uzaktır.

Yahya Kemâl, geleneksel şiiirimizden almış olduğu unsurları yeni bir anlayış ve bakış açısıyla işlemiş ve eski şiiirin güzelliklerini yeniden ön plana çıkarmıştır. O, yaşadığı coğrafyanın bütün unsurlarını ve milletin bütün değerlerini, doğu ve batı dünyasının düşünce sisteminde birleştirerek şiiirine yansıtmiş, bu yüzden orijinaliteyi yakalamış ve kalıcı olmuştur.

Kaynakça

- Akyüz, K. (1986). Batı Tesirindeki Türk Şiiiri Antolojisi. Ankara: İnkılap Yayınları.
- Banarlı, N.S. (1987). Resimli Türk Edebiyatı Tarihi. c.2. İstanbul: MEB Yayınları.
- Banarlı, N.S. (1960). Yahya Kemâl'in Hatıraları. İstanbul: Yahya Kemâl Enstitüsü Yayınları.
- Beyatlı, Y.K. (1993). Eski Şiiirin Rüzgâriyle. İstanbul: Yahya Kemâl Enstitüsü Yayınları.
- Beyatlı, Y.K. (1997). Mektuplar-Makaleler. İstanbul: Yahya Kemâl Enstitüsü Yayınları.
- Beyatlı, Y.K. (1971). Edebiyata Dair. İstanbul: Yahya Kemâl Enstitüsü Yayınları.
- Beyatlı, Y.K. (1982). Çocukluğum, Gençliğim, Siyasi ve Edebi Hatıralarım, İstanbul: Yahya Kemâl Enstitüsü Yayınları.
- Enginün, İ. (1991). Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Fenik, A. (1984). "500 Yıllın Yahya Kemâl'i", Türk Edebiyatı, Sayı:134, s.52-53.
- Huyugüzel, Ö.F. (1984). "Yahya Kemâl'in Şiiir Görüşü ve Kullandığı Terimler", Doğumunun 100. Yılında Yahya Kemâl Beyatlı, İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları, nr:53, s.93-113.
- Karaosmanoğlu, Y.K. (1984). "Bir Sanatçının Arkasından", Türk Edebiyatı, Sayı:134, s.47-48.
- Kudret, C. (1997). Edebiyat Kapısı. İstanbul: YKY.
- Mazıoğlu, H. (1994). "Yahya Kemâl'de Eski Şiiirin Rüzgarları", Doğumunun 100. Yılında Yahya Kemâl Beyatlı, İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları, nr:53, s.71-88.
- Özbalcı, M. (1996). Yahya Kemâl'in Duygusu ve Düşünce Dünyası. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Şenler, Y. (1997). Kültür ve Edebiyata Dair Görüşleriyle Yahya Kemâl. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Tanpınar, A.H. (1982). Yahya Kemâl. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Tanpınar, A.H. (1995). Edebiyat Üzerine Makaleler. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Tanpınar, A.H. (1984). "Kendi Gök Kubbemiz", Türk Edebiyatı, Sayı:134, s.32-37.